

LAURENTII DE LEODIO

ET CONTINUATORUM EJUS

GESTA EPISCOPORUM VIRDUNENSIVM

ET

ABBATVM S. VITONI

ED. GEORGIUS WAITZ, PROF. PUBL. GOTTING.

(PERTZ, *Monum. Germ. hist.*, XII, 486)

Cum saeculo XII plurimae Lotharingiae Ecclesiae libris gauderent de gestis episcoporum abbatumve scriptis, etiam Virdunenses id studuerunt, ne qui post Mettenses primi talem assecuti essent honorem nunc ab aliis superarentur. Bertarii igitur continuatione (SS. IV, p. 45 sqq. [*Patrol.* t. CXXXII]) in medio s. XI desinente, res per centum fere annos ad snam usque aetatem gestas enarrandas curavit monachus S. Vitoni, Hugo nomine. Qui ordinis sui fratrem ex coenobio S. Laurentii Leodiensi, litterarum studio his temporibus praecellenti (1), Virdunum transgressum, et ipsum ut videtur Laurentium dictum (2), commovit ut munus illud susciperet. Neque Laurentius, quamvis per unum tantum annum Virduni deguerit (3), abnuit quae petebantur, clarorum virorum gesta oblivione premi aegre passus.

Librum Alberoni episcopo inscripsit epistola praemissa, qua ea retulit quae a Bertario omissa de historia Virdunensi undecunq̄e colligere poterat, eaque partim falso gloriae patriae studio huc refata; partim vero ex genuinis monumentis sumpta. Ipsa historia inde ab a. 1048 (rectius 1047) ad. 1144 usque deducta, ex quibus fontibus hausta sit, Laurentius nusquam indicavit, sed vero se studuisse palam professus est (4), « quicumque melius insinaverit, meliorem sententiam in omnibus sequi paratus; » neque perperam gesta tacere voluit, cum « historiam necessaria veritate sequi oportuerit, » id tamen cavens ne ullius « crimen verbis exaggeraret. » Et sane cauta opus erat prudentia, cum de lite illa inter papas et imperatores acta, in qua episcopi Virdunenses et abbates Sancti Vitoni contrarias partes tenuerant, ipsi esset agendum. Qua illo tempore feliciter sopita, partium studio se abripi minime passus est, etsi animum Ecclesiae propensio-rem celare noluerit. Caeterum res quas narravit plerasque bene habuit compertas, ab Hugone iho (5) aliisque fortasse monasterii fratribus edoctus. Quamvis enim primis annis in rebus publicis Lotharingiae tradendis Laurentius nonnunquam errores commiserit, per majorem libri partem istorum argui nequit. Usque ad finem saec. XII cum Hugone Flaviniacensi, qui eandem fere res tetigit, cujus liber vero non longe propagatus Laurentio haud innotuit, hic comparari potest. Postea aliis historiae Virdunensis monumentis plane destituti, certo quidem fundamento caremus, quo inuisi fidem ipsius pensare possimus. Sed de his potissimum temporibus testes rerum gnaros Laurentius Virduni reperisse censendus est, quorum ope ita usus est ut Ecclesiae historiam satis accuratam et plenam componeret. Quam etiam sermo locuples et nonnunquam ornator lectoribus commendat. Praeterea de Laurentii vita nihil constat, neque de mortis tempore quidquam conperitur habemus. Fortasse tamen historiam a 1144 scriptam postea secundis curis pertractavit, fortasse etiam longius illam continuandam suscepit. Quamvis enim a. 1144, Alberonis episcopi anno 14, se in libro scribendo occupatum fuisse et calamum deposuisse apertis verbis dicat (6), semel tamen ille 15 annis sedere refertur (7). Praeterea continuatio exstat longe quidem ultra Laurentii tempora deducta, sed non uni scriptori, ut videtur, tribuenda, cujus prima verba ita ad Lau-

NOTÆ.

(1) Cf. Raineri librum *De claris scriptoribus monasterii sui*, ap. Pez, *Thes. anecd.* IV, 3, p. 20 sqq. *Hist. liter. de France*, x, p. 99.

(2) Codices qui exstant auctoris nomen haud satis aperte expriment. Qui infra l. nominatur inscriptione plane caret, et praefationis textu vero L litteram ponit; alter 2. dictus hoc loco L in I mutasse videtur et epistole ad Alberonem episcopum scripte hanc praemisit rubram: *Epistola Joannis monachi ad dominum Alberonem episcopum*. Sed haec non magna esse fide inde apparet quod verba: *de Leodiensi coenobio Beati Laurentii* plane omissa sunt.

(3) In saeculo XVI tum apographum Ambianense (Archiv. 397), tum Wassebourg, rerum Virdunensium

scriptor egregius, Laurentii nomen indicarunt, quod jure retinere possumus.

(3) C. 34; cf. Epistola: *Ante hunc annum ad urbem vestri regiminis adductus*. Ideo non a. 1140, ut Hist. litter. auctor scripsit XII, p. 222, sed a. 1143 vel 1142 Laurentius Virdunum venit.

(4) Epilogus: *Petimus ut de hoc opusculo nemo nobis calumpniam struat, quia, cum sola vera nos scripsisse putemus, etc.*

(5) C. 32: *Hugo — cujus hortatu et relatu hoc totum opusculum confecimus.*

(6) Epilogus; cf. c. 32: *Ante hoc biennium, qui fuit a. d. i. 1142.*

(7) C. 32; cf. quae de hoc loco annotavi.

rentii librum se referunt (8), ut hunc ipsum, neque alienum scriptorem, te audire putes. Hac vero parte S. Vitoni patroni elevatio a. 1147 ab Eugenio papa celebrata narratur, res fausta et monasterio honorificentissima, quam ut posteris traderet, et versibus quamvis rudibus et impolitis, celebraret, et ipse Laurentius adduci poterat. Albericus tamen, qui solus inter mediæ ævi scriptores, quod sciam, Laurentium exscripsit, nonnisi primam eamque potiore libri partem noverat (9).

Postea Gesta episcoporum et abbatum Virdunensium duo, ut videtur scriptores longius continuaverunt, alter ab a. 1156-1187, alter ad a. usque 1250. Hæc pariter atque annorum 1144-1147 historiam eidem s. XIII scriptori alii tribuerunt; quibus quo minus assentiamur præsertim eo impedimur, quod narrationem bis plane abruptam videmus (10). Quare tres continuationis partes distinximus, primam ipsi Laurentio, ut opinamur, ascribendam, alias duas a monachis S. Vitoni scriptas, qui illum neque rerum cognitione neque sermonis elegantia æquarunt.

Hoc opus jam a Dacherio (*Spicilegium* XII. p. 274 sqq., ad. 2. II, p. 241 sqq.), Calmeto (*Hist. Lotharingæ* I. Probb. p. 206 sqq., ed. 2. II, p. XVIII sqq.) et frustatim a Bouqueti continuatoribus (XI, p. 249-251. XIII, p. 628-640. XV, p. 208) editum, cum nobis recudendum esset, codices adivimus in bibliotheca publica Virdunensi etiamnum exstantes eosdem quos in Bertarii editione curanda secuti sumus.

1 Codex, nunc N. 3 notatus, qui duabus partibus constat (cf. SS. IV, p. 39), f. 248 sqq. Laurentii librum continet manu s. XIII scriptum, quem plerumque sequi potuimus, quamvis in singulis verbis exprimendis sæpius a more sæculi XII mediæ recedat; ponit enim librarius ubique *e* pro *æ* et *æ*, sæpius *y* pro *i* (*epyta-phyum*, *antystes*, *archydiac.*, *Sophya*, *Phylippus*, *Ytalia*) et quæ sunt ejusmodi; nonnunquam etiam errores commisit, semel vel bis Laurentii verba omisit (11). Continuatio eadem ut videtur manu, sed alio atrimento addita est.

2 Codex N. 36 signatus s. XIII, f. 126 sqq. Laurentii librum exhibet, Joanni monacho tributum. Quamvis hæc voluminis parte non eadem genuini textus mutationes deprehendantur quæ in Bertarii historia offendant, nonnullis tamen locis quædam addita sunt Laurentio vix tribuenda. Neque ipsa verba mendis carent. Quare ne Virduni versantem impeditum esse quo minus integrum codicem exscriberem vix est quod doleamus. Laurentii libro finito hæc legitur subscriptio (f. 147): *Petrus de Flandria me scripsit, sed non me dictavit*. Continuatio nulla adjecta est; sequuntur: *Nomina pontificum qui fuerunt post Alberonem*, diversis manibus scripta.

3 Idem volumen nunc prima eaque antiquiori parte, quæ s. XII exarata est, fragmenta continet ex Laurentii historia sumpta, quæ magni faciamus oportet, quippe quæ ipsius ætati sint propiora et lectiones codicis I. plerisque locis ita confirmant, ut hoc magna fiducia niti possimus.

Quibus subsidiis fulti, s. XVI et XVII apographa, quæ in bibliothecis Parisiensi (*Archiv.* VIII, p. 325), Ambianensi et Hagis Comitum (*ibid.* p. 569) asservantur, adhibere nolimus, neque editiones ex iisdem ut videtur codicibus sumptas magni fecimus (12) Brevia vero fragmenta a Wasseburgio *Antiquitatum Belgarum* voluminibus (13) inserta ipsum perbono usum esse libri exemplari ostendunt, quod cum 3. maxime convenit.

Idem Wasseburgius integram fere Laurentii necnon continuatorum narrationem in suas retulit paginas, eamque perpetuo quasi commentario instruxit atque illustravit. Quem Calmet secutus plura de suo addidit, Uterque in villarum Virdunensium nominibus explicandis non parvam quidem curam posuisse videtur; neque tamen ubique pari diligentia errores caverunt; quos nonnunquam Roussel (14) emendavit, alios vero intactos reliquit. Apud hos quos singulis locis nominavi scriptores fides sit interpretationum. Præterea chartas atuli quotquot episcoporum gesta hic relata illustrare videbantur.

Subsequuntur *Annales S. Vitoni* in codice bibliothecæ Virdunensis n. 3. (cf. Vol. IV, p. 7) manu s. XV exscripti, sed ex antiquiori fonte procul dubio hausti, qui ad annos pontificum Virdunensium et abbatum S. Vitoni constituendos faciunt, præterea vero pauca tantum continent memoria digna. Eorum partem Labbeus negligentius descripsit et publici juris fecit (*Bibl. nova manuscriptorum* I, p. 400). Quæ minutis litteris expressa sunt ex veterum, annalium exemplari sumpta esse videntur, quod ad *Annales S. Vincentii Mettenses* Vol. III, p. 153 editos prope accedit. His impressis, jam rerum Virdunensium scriptores quotquot medio ævo scripti ad nos pervenerunt omnes hanc nostram collectionem recepisse, lectores mecum gaudebunt.

G. WAITZ.

NOTE.

(8) C. 1 : *Pii et venerabilis Patris nostri Segardi præconis, a quo non longe superius digressi sumus.*

(9) V. hæc de re Wilmans, *Archiv.* X, p. 225. Anno quoque 1131 paucis additis Albericus Laurentium sequi videtur; de translatione vero S. Vitoni et Eugenii papæ itinere Virdunensi nihil tradit. Neque continuationem posteriorem novisse videtur. Nam quæ a. 1181 de Arnulphi episcopi morte narrantur aliunde haurire poterat.

(10) C. 7. prior narratio verbis finita erat: *Henrico vero succedit Albertus, vir admodum strenuus*. Quæ sequuntur: *Altercatione tamen orta, etc.*, aperte alium scriptorem arguunt, qui Albertum cum Roberto de episcopatu dimicasse novit, præterea vero de ipsius historia usque ad a. 1208 nihil compertum habuit.

(11) C. 34 : *Illam autem domum desolatam remanet*

usque nunc, etc., quæ fortasse tempori, quo codex scriptus est, haud satis convenire videbantur. Verum librarius etiam hæc in exemplari suo invenit, quippe qui prima vocabula scripserit sed mox eraserit. Alium locum c. 33, qui nunc deest, signo apposito in margine supplere voluisse videtur.

(12) Alium codicem Leodii fuisse Miræus testatur de SS. ecclesiasticis c. 362, p. 63. Idem: *Nos, inquit, eorum exemplar ms. olim dono dedimus Joanni Cordesio canonico Lemovicensi, cum Lutetiam ageremus.*

(13) Le premier (le second) volume des *Antiquitez de la Gaule Belgique*. 1549. fol. Librum in Germania rariorem bibliotheca regia Hannoverana mihi suppeditavit.

(14) *Histoire ecclésiastique et civile de Verdun*, par un chanoine de la même ville, Paris 1745. 4...